

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки та управління
Факультет менеджменту

Кафедра публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки

ПРАВОЗНАВСТВО

методичні рекомендації до виконання практичних завдань для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» напряму 6.030502 «Економічна кібернетика», спеціальностей 073 «Менеджмент», 281 «Публічне управління та адміністрування» денної форми навчання

Миколаїв
2018

УДК 340
П 68

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету менеджменту Миколаївського національного аграрного університету від 26 .04 .2018 р., протокол №

Укладач:

А. А. Гусенко - старший викладач кафедри публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

О. О. Мазіна – канд. юрид. наук, старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін ВСП «Миколаївський інститут права НУ Одеська юридична академія» ;

Т. Г. Олійник – канд. екон. наук, старший викладач кафедри економіки підприємств Миколаївського національного аграрного університету;

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Зміст навчальної дисципліни».....	5
Тематика курсу.....	5
Програмні питання з курсу.....	6
Ситуативні завдання до курсу «Правознавство».....	9
Питання до іспиту.....	33
Список рекомендованих джерел.....	35

Передмова

Вивчення правознавства спеціалістами різних категорій обумовлюється особливою соціальною роллю права в житті кожної окремої людини і суспільства в цілому.

Приступаючи до вивчення навчальної дисципліни, студенту необхідно перш за все, чітко усвідомити практичну важливість для себе опанування комплексом знань з основних правових понять і категорій, теоретичних напрацювань з питань державотворення та функціонування системи права, дії механізму правового регулювання, базових законодавчих положень за такими галузями права, як конституційне, цивільне, сімейне, трудове, адміністративне, кримінальне.

Важливе місце в системі вивчення правознавства студентами відводиться ознайомленню з законами та іншими нормативно-правовими актами, надбанню навичок аналізувати і тлумачити норми права, застосовувати отримані знання у практичній діяльності, правильно користуватися чинним законодавством та спеціальною літературою з різних галузей права.

Засвоєння специфічної фахової термінології, певного правового мінімуму – неодмінна передумова майбутньої професійної діяльності фахівця в обставинах сучасного економічного життя.

Дані методичні рекомендації призначені для закріплення знань з окремих галузей права, пристосування їх до практичних ситуацій у повсякденному житті, вироблення навичок пошуку, тлумачення норм міжнародного права, імплементації у національне законодавство та їх застосування.

Курс лекцій дає уявлення про предмет в цілому і його найважливіші конкретні положення, пропонує нову інформацію, якої немає у підручниках. Користування підручником надає систематичні і детальні знання навчального курсу, сприяє його запам'ятовуванню. У свою чергу відтворення матеріалу, його обговорення на семінарських і практичних заняттях, розв'язування задач, правова кваліфікація конкретних ситуацій, співставлення документів дає змогу цілком зрозуміти почуте й прочитане, навчитися користуватися знаннями.

Мета вивчення дисципліни:

- ознайомитися з особливостями, основними поняттями, категоріями, інститутами та галузями права;
- здійснити правову підготовку, спрямовану на формування інтелектуального потенціалу висококваліфікованих працівників, що опанували основи теоретичних знань у сфері окремих галузей права, необхідні для майбутньої трудової діяльності.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні знати:

- предмет і завдання курсу «Правознавство»;
- з яких галузей складається загальний курс «Правознавство»;
- зміст основних нормативних актів різних галузей права;
- права та обов'язки, які має громадянин відповідно до законодавства України.

Студенти повинні вміти:

- використовувати здобуті знання у практичній діяльності;
- аналізувати і тлумачити норми права;
- правильно користуватися чинним законодавством та спеціальною літературою з різних галузей права.

Зміст навчальної дисципліни

Структурно-логічна схема навчальної дисципліни за змістовними модулями передбачає:

1. Лекції. Теми лекцій передують практичним заняттям.
2. Практичні заняття. Коротке викладення теми та мети заняття, рішення ситуацій.
3. Опитування студентів на практичних заняттях з попередньої теми, тестування.
4. Відпрацювання пропущених занять, здача змістовних модулів, проведення консультацій згідно плану самостійної роботи. Пропущені лекції мають бути відпрацьовані в формі доповіді по темі пропуску та його захисту, практичні заняття – шляхом виконання індивідуального завдання або співбесіди по пропущеній темі.
5. По завершенні курсу передбачено екзамен.

Тематика курсу «Правознавство»

1. Поняття держави і права.
2. Основи конституційного права України.
3. Основні поняття цивільного права.
4. Спадкове право.
5. Захист прав споживачів.
6. Основи трудового права.
7. Розірвання трудового договору.
8. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність працівників.
9. Основи сімейного права.
10. Кримінальне право.
11. Адміністративне право.

Програмні питання з курсу

Модуль 1. Загальна теорія держави і права

Перший модуль складається з двох тем, а саме: «Поняття держави і права», «Основи конституційного права України».

Мета модуля: Ознайомити студентів з місцем і роллю держави та права в системі соціальних норм, з поняттям, ознаками, сутністю держави та права. Розглянути загальні засади конституційного ладу України. Підготувати студентів до вивчення основних галузей права.

Завдання модуля:

1. Розглянути загальні засади конституційного ладу України.
2. Визначити характерні риси міжнародно-правової системи в порівнянні з внутрішньодержавною системою права.
3. Розібратися з поняттями держави та права. Визначити їх сутність.
4. Вивчити джерела права.
5. Розібрати теорії походження держави.

Основні проблеми модуля:

Приступаючи до вивчення навчальної дисципліни, студенту необхідно перш за все чітко усвідомити практичну важливість для себе опанування комплексом знань з основних правових понять і категорій, теоретичних напрацювань з питань державотворення та функціонування системи права, дії механізму правового регулювання, базових законодавчих положень конституційного права.

Основні поняття модуля:

Держава, право, галузь права, інститут права, норма права, гіпотеза, диспозиція та санкція в структурі правової норми, правовий звичай, правовий прецедент, нормативно-правовий акт, нормативно-правовий договір, закон, підзаконний акт, Конституція України, конституційний лад.

Студенти повинні вміти: використовувати набуті знання у своїй практичній діяльності, розв'язувати правові ситуації, давати правовий аналіз конкретних суспільних відносин.

Тема 1. Поняття держави і права.

Теорії походження держави. Поняття держави та її ознаки. Апарат держави як система державних органів. Місце апарату в механізмі держави. Характеристика внутрішніх і зовнішніх напрямків діяльності (функцій) держави. Поняття та види форми правління, форми державного устрою, форми державно-правового режиму (класифікація держав за їхньою формою). Поняття та функції права. Місце і роль права в системі соціальних норм. Структура права. Структура норми права. Характеристика джерел права як зовнішньої форми його виразу.

Тема 2. Основи конституційного права України.

Поняття конституційного права. Джерела конституційного права. Загальні засади конституційного ладу України. Конституційно – правовий статус людини і громадянина в Україні. Конституційно–правові основи організації і здійснення державної влади в Україні (Верховна Рада України, Президент України, виконавча влада в Україні.) Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні.

Модуль 2. Цивільне право

Другий модуль складається з двох тем, а саме: «Основні поняття цивільного права», «Спадкове право».

Мета модуля: Ознайомити студентів з найважливішими положеннями цивільного законодавства України.

Завдання модуля:

1. Ознайомитись з поняттям, особливостями, елементами цивільного правовідношення.
2. Визначити категорії дієздатності громадян.
3. Розглянути способи набуття спадщини громадянами України.

Основні проблеми модуля:

Учасниками майнових та особистих немайнових відносин, що регулюються цивільним правом, виступають у першу чергу громадяни. Щоб мати можливість брати участь у цих відносинах, закон наділяє громадян цивільною правосуб'єктністю, елементами якої є цивільна правоздатність та цивільна дієздатність, тому студентам необхідно в першу чергу ознайомитись з цими поняттями.

Основні поняття модуля:

цивільна правоздатність, часткова цивільна дієздатність, неповна цивільна дієздатність, повна цивільна дієздатність, обмежена дієздатність, визнання громадянина недієздатним, визнання громадянина безвісно-відсутнім, визнання громадянина померлим, спадщина, спадкоємець, спадкодавець, спадкування за законом, спадкування за заповітом, заповіт, місце прийняття спадщини, час прийняття спадщини.

Студенти повинні вміти: використовувати набуті знання, підготовляти й складати цивільно-правові договори, розв'язувати правові ситуації.

Тема 3. Основні поняття цивільного права.

Поняття, принципи, функції і система цивільного права України. Загальна характеристика цивільного законодавства. Цивільний кодекс України. Цивільно-правові відносини. Суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин. Громадяни як суб'єкти цивільно правових відносин. Правоздатність та дієздатність громадян. Визнання громадянина безвісно відсутнім. Поняття юридичної особи.

Тема 4. Спадкове право.

Поняття спадкового права. Основні поняття спадкового права: спадщина, спадкоємець, спадкодавець. Особи, що не мають права спадкування. Спадкування за законом, черги спадкоємців за законом. Спадкування за заповітом, заповіт, вимоги до складання заповіту, принцип свободи заповіту, заповіт подружжя, секретний заповіт. Порядок прийняття спадщини, місце прийняття спадщини, час прийняття спадщини

Модуль 3. Окремі галузі права України

Третій модуль складається з шести тем, а саме: «Основи трудового права», «Розірвання трудового договору», «Дисциплінарна та матеріальна відповідальність працівників», «Основи сімейного права», «Кримінальне право», «Адміністративне право».

Мета модуля: Ознайомити студентів з окремими галузями права України. Навчити їх правильно використовувати норми цих галузей права.

Завдання модуля:

1. Ознайомитись з основними поняттями трудового, сімейного, кримінального та адміністративного права України.
2. Визначити характерні риси цих галузей права.
3. Ознайомитись з основними нормативно – правовими актами .

Основні проблеми модуля:

1. Вивчення правознавства спеціалістами різних категорій обумовлюється особливою соціальною роллю права в житті кожної окремої людини і суспільства в цілому.
2. Важливе місце системи вивчення окремих галузей права студентами відводиться ознайомленню з законами та іншими нормативно-правовими актами, надбанню навичок аналізувати і тлумачити норми права, застосовувати отримані знання у практичній діяльності, правильно користуватися чинним законодавством та спеціальною літературою з різних галузей права.
3. Засвоєння специфічної фахової термінології, певного правового мінімуму – неодмінна передумова майбутньої професійної діяльності фахівця в обставинах сучасного економічного життя.
4. Вивчення даного модуля призначено для закріплення знань з окремих галузей права, пристосування їх до практичних ситуацій у повсякденному житті, вироблення навичок пошуку, тлумачення норм права.

Основні поняття модуля:

Трудовий договір: поняття сторони, зміст. Випробувальний термін. Контракт. Робочий час. Час відпочинку. Трудова дисципліна. Матеріальна відповідальність працівників. Дисциплінарна відповідальність працівників. Розірвання трудового договору. Зміна умов трудового договору. Шлюб. Умови укладання шлюбу. Опіка. Піклування. Розірвання шлюбу. Злочин. Ознаки злочину. Склад злочину. Покарання. Види покарань у кримінальному праві. Крайня необхідність та необхідна оборона.. Адміністративні правовідносини, їх структура та особливості. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки. Види адміністративних правопорушень. Адміністративні стягнення.

Студенти повинні вміти: реалізовувати свої права, свободи та законні інтереси, вміти їх захищати, самостійно поновлювати, систематизувати й застосовувати правові знання.

Тема 5. Основи трудового права.

Трудовий договір: поняття, сторони і зміст. Умови трудового договору. Випробувальний термін. Порядок прийняття на роботу. Права та обов'язки сторін. Контракт – особлива форма трудового договору. Документи, необхідні для укладання трудового договору. Види робочого часу. Види часу відпочинку. Види відпусток.

Тема 6. Розірвання трудового договору.

Підстави розірвання трудового договору. Розірвання трудового договору за ініціативою працівника. Розірвання трудового договору за ініціативою власника. Розірвання трудового договору за ініціативою третьої особи, що не є стороною трудового договору.

Тема 7. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність працівників.

Трудова дисципліна. Дисциплінарна відповідальність працівників. Обмежена та повна матеріальна відповідальність працівників. Підстави застосування матеріальної відповідальності. Ознаки шкоди, заподіяної підприємству.

Тема 8. Основи сімейного права.

Сім'я за сімейним законодавством. Поняття шлюбу. Умови укладання шлюбу. Перепони для укладання шлюбу. Порядок укладання та припинення шлюбу. Розірвання шлюбу. Шлюбний договір. Немайнові та майнові правовідносини подружжя. Немайнові та майнові правовідносини батьків і дитини. Опіка та піклування. Усиновлення. Умови усиновлення. Тайна усиновлення.

Тема 9. Кримінальне право.

Поняття і предмет кримінального права. Загальна характеристика нового Кримінального кодексу України. Поняття злочину та його ознаки. Види та склад злочину. Кримінальна відповідальність. Поняття і види обставин, що виключають злочинність діяння. Поняття покарання та його мета. Система і види кримінальних покарань. Поняття судимості. Необхідна оборона та крайня необхідність.

Тема 10. Адміністративне право.

Поняття і предмет адміністративного права. Джерела адміністративного права. Адміністративні правовідносини, їх структура та особливості. Поняття та види суб'єктів адміністративного права. Адміністративна правосуб'єктність. Державна служба в Україні: поняття, принципи. Види та правовий статус державних службовців. Поняття і методи державного управління. Поняття і види адміністративного примусу. Поняття, ознаки і підстави адміністративної відповідальності. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки. Види адміністративних правопорушень. Мета і види адміністративних стягнень.

Тема 1. Основи теорії держави та права

План практичного заняття

1. Теорії походження держави.
2. Поняття держави та її ознаки.
3. Поняття та види форми правління, форми державного устрою, форми державно-правового режиму (класифікація держав за їхньою формою).
4. Поняття та функції права. Місце і роль права в системі соціальних норм.
5. Структура права.
6. Структура норми права.
7. Характеристика джерел права як зовнішньої форми його виразу.

Самостійна робота студентів

Завдання 1

Скласти схему класифікації держав за їх формою.

Завдання 2

Визначити основні теорії походження держави та дати їм стисло характеристику
В ліву колонку вписати назви теорій походження держави. В праву – стисло характеристику, яка має включати наступні відомості: автори (відомі прихильники) теорії; короткий зміст або основні положення; час виникнення.

Завдання 3

Назвіть та охарактеризуйте декілька сучасних монархій

Завдання 4

В світі існує близько 200 держав, серед них всього 30 з монархічною формою правління. Їх кількість поступово зменшується на користь республіканської форми правління.

- Знайдіть інформацію про декілька існуючих держав, що є монархіями, та заповніть таблицю: ліва колонка – назва держави; права колонка – коротка характеристика монархії, що обов'язково включає в себе ім'я та титул монарха, порядок передачі влади, характеристику вищих органів влади, форму правління, політичний режим, форму державного устрою країни.

Завдання 5

Визначити поняття «Правова система (сім'я)». Виписати основні правові системи (сім'ї) світу, та дати їх характеристику:

Користуючись навчальною та науковою літературою:

1. дайте визначення поняттю «правова система (сім'я)»;
2. визначте основні правові системи світу та дайте їхню стислу характеристику (визначте характерні риси).

Тема 2. Основи конституційного права України.

План практичного заняття

1. Поняття конституційного права.
2. Джерела конституційного права.
3. Поняття та класифікація конституцій
4. Загальні засади конституційного ладу України.
5. Конституційно – правовий статус людини і громадянина в Україні.
6. Конституційно–правові основи організації і здійснення державної влади в Україні (Верховна Рада України, Президент України, виконавча влада в Україні.)
7. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні.
8. Судові та правоохоронні органи в Україні
9. Виборча система та референдум в Україні

Самостійна робота студентів

Завдання 1

Скласти порівняльну таблицю «Конституція Пилипа Орлика та Конституція України 1996р.»

Завдання 2

Зверніться до Закону України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. і виконайте таке завдання. У ст. 4 Конституції України проголошено, що «в Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом».

Дайте визначення поняття «громадянство України». Яка різниця між громадянством і підданством? Розкрийте підстави набуття та припинення громадянства України. Хто приймає рішення про надання і припинення громадянства України? Якими документами підтверджується наявність громадянства України?

Завдання 3

Громадянин Петришин, віком 22 років, безпартійний, бажає стати депутатом місцевої ради. Чи має Петришин право на це? Яким вимогам повинен відповідати гр-н Петришин для того, щоб реалізувати свій намір?

Завдання 4

У ст. 7 Конституції України проголошено, що «в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування». Зверніться до Розділу XI Конституції України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. Визначте, що таке місцеве самоврядування? Які органи місцевого самоврядування діють в Україні? Визначте коло їх повноважень.

Завдання 5

Ознайомтеся із Загальною декларацією прав людини від 10 грудня 1948 р. та порівняйте її зміст з розділом II Конституції України від 28 червня 1996 р. Коротко охарактеризуйте зміст декларації. Які права людини передбачені у декларації? Визначте групи прав і свобод, що передбачені Конституцією України. Які права, зазначені у декларації, знайшли своє відображення в Конституції України, а які ні?

Завдання 6

Ознайомтеся з розділом II Конституції України від 28 червня 1996 р. Визначте права, свободи та обов'язки громадянина України у сфері: 1) політичній; 2) соціальній; 3) економічній; 4) культурній. Коротко охарактеризуйте кожну групу. Які саме права належать до відповідної групи? Якими статтями Конституції вони передбачені?

Завдання 7

Ознайомтеся з розділом II Конституції України від 28 червня 1996 р. Визначте, якими правами, закріпленими у Конституції України, користується Б., 16-річний абітурієнт вищого навчального закладу.

Завдання 8

Зверніться до Закону України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 р. і розв'яжіть завдання з посиланням на конкретні статті цього Закону. Громадянин Петришин, 1965 р. н., безпартійний, має бажання стати президентом України. Чи має Петришин право на це? Яким

вимогам повинен відповідати Петришин для того, щоб реалізувати свій намір? Хто не може бути зареєстрований кандидатом у Президенти?

Завдання 9

Ознайомтеся із розділом IV Конституції України від 28 червня 1996. З'ясуйте сутність поняття «конституційний статус». Охарактеризуйте конституційний статус Президента України.

Завдання 10

Ознайомтеся зі змістом Закону України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. і виконайте завдання з посиланням на конкретні статті цього Закону: Громадянин України Микитенко виїхав на постійне місце проживання до Аргентини. Через певний час він подав документи на набуття громадянства цієї держави. Чи зберігатиме гр-н Микитенко і надалі громадянство України? Чи допускається за законодавством України подвійне громадянство? Які підстави і порядок припинення громадянства України?

Завдання 11

Ознайомтеся зі змістом Закону України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. і дайте відповідь з посиланням на конкретні статті цього Закону. Говард Нуоку народився у травні 1999 р. в Києві. Його батьку і матері, які походять з Афганістану і належали до громадянства цієї країни, надано в Україні статус біженця на початку 1999 р. Які підстави набуття громадянства України передбачені Законом? За яких умов особа може набути громадянство України? Громадянином якої держави буде Говард Нуоку?

Завдання 12

Ознайомтеся зі змістом Закону України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. і виконайте завдання з посиланням на конкретні статті цього Закону: Громадянин Алжиру Пунджао має бажання одержати громадянство України, оскільки протягом трьох останніх років навчається у Києві в університеті, у нього виникли почуття до української дівчини, з якою він повинен намір одружитися. Які дії має вчинити Пунджао для реалізації свого наміру?

Завдання 13

Зверніться до Закону України «Про вибори народних депутатів України» від 17 листопада 2011 р. і дайте розгорнуту відповідь з посиланням на конкретні статті цього Закону: Громадянин Іваненко, віком 20 років, безпартійний, має бажання стати народним депутатом України. Чи має Іваненко право на це? Яким вимогам повинен відповідати Іваненко для того, щоб реалізувати свій намір?

Завдання 14

Ознайомтеся із розділом III Конституції України від 28 червня 1996 р. та ст. 7, 33 Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 06 листопада 2012 р. і виконайте таке завдання: Громадянин України Яневський 18 грудня 2012 р. прибув на дільницю для голосування з метою участі у референдумі щодо приєднання України до Північноатлантичного блоку (НАТО). Проте голова дільничної комісії з референдуму Маліченко В.С. повідомив Яневського, що той відсутній у списку громадян, які беруть участь у референдумі, оскільки двічі був засуджений за навмисні злочини. Дайте правовий аналіз зазначеної ситуації. Хто не має права брати участь у референдумі?

Завдання 15

Ознайомтеся із розділом IV Конституції України від 28 червня 1996 р. З'ясуйте сутність поняття «конституційний статус». Охарактеризуйте конституційний статус Верховної Ради України.

Завдання 16

У ст. 9 Конституції України проголошено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Зверніться до Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 р. і дайте відповіді на такі запитання:

- Що таке міжнародний договір?
- Які види міжнародних договорів ви знаєте?
- Які основні міжнародні договори є частиною національного законодавства?
- Як співвідносяться між собою положення національного законодавства і міжнародних договорів?

Завдання 17

Ознайомтеся зі змістом розділів V та VI Конституції України від 28 червня 1996 р. і Законом України «Про Кабінет Міністрів України» від 07 жовтня 2010 р. Встановіть, які відмінності конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів України та Президента України закладені у Конституції України та у зазначеному Законі.

Завдання 18

Ознайомтеся із розділом III Конституції України від 28 червня 1996 р. і Законом України «Про всеукраїнський референдум» від 06 листопада 2012 р. і виконайте таке завдання: Кабінет Міністрів України своєю Постановою призначив всеукраїнський референдум, на який виноситься одне питання: «Чи підтримуєте ви збереження чинних повноважень Кабінету Міністрів України до 2020 року?». Визначте, які правові норми було порушено? Дайте відповідь на запитання:

- Які питання можуть бути предметом референдуму?
- Які питання не можуть виноситися на референдум?
- Хто може призначити всеукраїнський референдум і який порядок його проведення?

Завдання 19

Ознайомтеся зі змістом Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. і дайте розгорнуту відповідь із посиланням на конкретні статті цього Закону: Громадянин України Матюшенко, 24 роки, має бажання стати суддею. Матюшенко здобув юридичну освіту за кордоном, має диплом магістра права з відзнакою Гарвардської школи права. Матюшенко набув громадянства України у 20-річному віці. Чи може він претендувати на заняття посади судді? Які вимоги висуваються до осіб, що претендують на посаду судді в Україні?

Завдання 20

У ст. 5 Конституції України проголошено, що «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи самоврядування. Ніхто не може узурпувати державну владу». З'ясуйте сутність понять «влада», «державна влада», «узурпація державної влади». На підставі положень Конституції України визначте, які органи державної влади та місцевого самоврядування діють в Україні.

Завдання 21

Визначте основні повноваження Конституційного Суду України.

Завдання 22

Заповніть таблицю «Система конституційних прав та обов'язків людини та громадянина»

- Розподіліть по групах права та обов'язки людини та громадянина, передбачені Розділом II Конституції України.
- У відповідну клітинку таблиці впишіть № статті Конституції та її короткий зміст.
- Наприклад, ст. 43 Конституції України визначає: «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується...». Дане право особи має соціально-економічний характер. Отже у клітинку, що відповідає назві «Соціально-економічні права», необхідно вписати: «ст. 43 – право на працю».

Завдання 23

Визначте компетенцію органів місцевого самоврядування в Україні та заповніть таблицю.

Завдання 24

Визначте види виборчих систем. Дайте їхню стислу характеристику. Виділіть яка виборча система існує в Україні. Вивчивши навчальну та наукову літературу, визначте види виборчих систем, які існують в країнах світу. Дайте стислу характеристику різних видів виборчих систем, визначивши їхні основні характерні риси. За допомогою маркеру або підкреслення виділіть вид виборчої системи в Україні.

Завдання 25

Порівняйте Конституцію України з конституцією іншої держави.

Тема 3. Основи цивільного права

План практичного заняття

1. Поняття, принципи, функції і система цивільного права України.
2. Загальна характеристика цивільного законодавства. Цивільний кодекс України.
3. Цивільно-правові відносини.
4. Суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин.
5. Громадяни як суб'єкти цивільно правових відносин.
6. Правоздатність та дієздатність громадян.
7. Визнання громадянина безвісно відсутнім.
8. Поняття юридичної особи.
9. Право власності. Інтелектуальна власність.
10. Поняття цивільного договору, його елементи.
11. Види договорів.

Самостійна робота студентів

Завдання 1

Поясніть поняття «дрібний побутовий правочин».

Користуючись нормативно-правовими актами, навчальною та науковою літературою дайте тлумачення поняттю «дрібний побутовий правочин». Дайте визначення та встановіть характерні риси даної категорії. З'ясуйте в чому полягають особливості даного явища. Визначте для чого законодавцем використовується дана категорія.

Завдання 2

Визначте підстави виникнення правовідносин.

Основною підставою виникнення правовідносин є юридичні факти (дії та події). ЦК України встановлює конкретний перелік юридичних фактів, які є підставами виникнення правовідносин.

Визначте поняття «юридичний факт», з'ясуйте класифікацію юридичних фактів, запишіть перелік юридичних фактів, визначених ЦК України як підстави виникнення правовідносин.

Завдання 3

Ознайомтесь зі змістом ст. 13, 41 Конституції України, гл. 23 «Загальні положення про право власності» кн. 3 «Право власності та інші речові права» Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. та ч. 1 ст. 63, ст. 93 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 р. Визначте форми власності, які існують в Україні. Хто є суб'єктами відповідних форм власності? Чи існує, на ваш погляд, колізія між зазначеними положеннями законів?

Завдання 4

Ознайомтесь зі змістом ст. 87 — 90, 113 — 118, 152 — 162 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р., Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців» від 15 травня 2003 р. № 755 і Законом України «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 р. Визначте вимоги, які висуваються до створення акціонерного товариства (АТ). Які документи необхідні для реєстрації АТ? Назвіть усі стадії реєстрації АТ.

Завдання 5

Проаналізувавши відповідні положення Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р., складіть порівняльну таблицю цивільної правоздатності та цивільної дієздатності фізичної особи (зміст поняття, умови виникнення, види, можливість обмеження, умови припинення).

Завдання 6

Ознайомтесь зі ст. 208, 209, 220, 638 — 640, 657 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і вирішіть таку ситуацію: Пенсіонер Буслаєв, колишній музикант, через скрутне матеріальне становище вирішив продати рідкісну колекційну скрипку, якою володів багато років. Цю скрипку виявив бажання купити столичний колекціонер Гроденберг. Вони уклали договір, у якому домовились про всі істотні умови, в тому числі про нотаріальне його посвідчення. Гроденберг сплатив Буслаєву аванс. Через день вони домовились піти до нотаріуса, але Буслаєв сказав, що передумав продавати скрипку. Також він зазначив, що їхній договір не має юридичної сили, оскільки не був завірений нотаріально. Гроденберг подав позов до суду, зазначаючи, що для цього договору нотаріальне посвідчення не є обов'язковим. Що таке істотні умови договору? В яких випадках нотаріальне посвідчення правочину є обов'язковим? Які наслідки недодержання вимоги про нотаріальне посвідчення договору? Які вимоги щодо форми висуваються для окремих договорів купівлі-продажу? Чи є в даному випадку нотаріальне посвідчення договору купівлі-продажу скрипки обов'язковим? Чи можна було цей договір укласти в усній формі? Яке рішення може прийняти суд в даній ситуації?

Завдання 7

Ознайомтесь зі змістом ст. 30 — 34, § 1 гл. 82 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і дайте правову оцінку такій ситуації: 12-річний Пономаренко, катаючись на велосипеді, вчасно не загальмував і пошкодив мотоцикл Сіренка. Сіренко вимагає від Пономаренка гроші на ремонт мотоцикла. Чи має право Сіренко вимагати відшкодування шкоди, яка заподіяна його майну? Визначте, чи несе Пономаренко відповідальність за пошкодження мотоцикла. Чи повинен Пономаренко сплатити гроші за ремонт мотоцикла? Яким чином повинна бути вирішена дана ситуація?

Завдання 8

Ознайомтесь зі змістом розділу V «Строки та терміни. Позовна давність» кн. 1 «Загальні положення» і ст. 679 — 681 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і розв'яжіть таку правову ситуацію: 12 квітня 2011 р. Іванов і Петров уклали договір купівлі-продажу шафи з рідкісного виду деревини, що була у користуванні. Згідно з договором Петров отримав у власність шафу без будь-яких пошкоджень. Утім з часом Петров помітив, що шафа підлягала ремонту і певні місця на ній є зафарбованими. Петров вимагав у Іванова повернення частини сплачених коштів. Іванов погоджувався з цим, але гроші так і не віддав. На початку квітня 2011 р. Петров вирішив звернутися до суду. Визначте, правові наслідки виявлення Петровим недоліків проданої шафи. Чи несе Іванов відповідальність за ці недоліки? В які строки Петров повинен пред'явити Іванову вимоги щодо виявлених недоліків шафи? Чи вчасно він це зробив? В який строк можна звернутися до суду для вирішення цього спору?

Завдання 9

Ознайомтесь зі змістом Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» від 15 травня 2003 р. Визначте і порівняйте процедуру реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Завдання 10

Ознайомтесь із § 1 гл. 54 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і з посиланням на законодавчі положення вкажіть, чи правильними є такі твердження:

1. у договорі купівлі-продажу одна сторона має лише права, а інша — лише обов'язки;
2. істотною умовою договору купівлі-продажу є умова про ціну;
3. всі договори купівлі-продажу повинні укладатися письмово і бути нотаріально посвідчені;
4. до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару застосовується позовна давність у два роки;
5. договором купівлі-продажу може бути передбачено розстрочення платежу;
6. гарантійний строк починається з моменту передання товару покупцеві, якщо інше не встановлено договором купівлі-продажу;
7. договір купівлі-продажу квартири може укладатися у простій письмовій формі, без нотаріального посвідчення.

Завдання 11

Ознайомтесь із Законом України «Про захист прав споживачів» і § 2 гл. 54 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і вирішіть таку ситуацію: Громадянка Маслова 31 жовтня купила в магазині «Побутова техніка» електрочайник. Через п'ять днів чайник перестав вмикатися і нагрівати воду. 9 листопада Маслова відвезла несправний електрочайник до магазину «Побутова техніка». У цей день у магазині знизилась ціна на всі типи електрочайників на 10 %. Визначте поняття «недолік» та «істотний недолік». Чи має місце в даному випадку істотний недолік проданої речі? Що має право вимагати Маслова від магазину «Побутова техніка» при пред'явленні електрочайника? Чи повинен магазин замінити дефектний електроприлад і в який строк? Як буде вираховуватися гарантійний строк при заміні електрочайника? Як буде вираховуватися ціна дефектного електрочайника, якщо в момент заміни його вартість знизилась на 10 %?

Завдання 12

Ознайомтесь зі змістом гл. 35, 36 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р., Законом України «Про авторське право та суміжні права» від 23 грудня 1993 р. Визначте, хто належить до суб'єктів авторського права, а хто є автором твору. Назвіть об'єкти авторського права. Що не відноситься до об'єктів авторського права? Назвіть майнові та особисті немайнові права автора. В яких випадках дозволяється використання твору без дозволу автора, але з обов'язковим зазначенням його імені?

Завдання 13

Ознайомтесь з гл. 16 «Правочини» Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і дайте відповіді на такі запитання:

- Додержання яких загальних вимог необхідно для чинності правочину?

- Які бувають форми правочинів?
- Які правочини належить вчиняти у письмовій формі?
- У яких випадках є необхідним нотаріальне посвідчення правочину?
- Які правові наслідки настають при недодержанні сторонами вимог закону при вчиненні правочину?
- Що таке нікчемний правочин?
- Які правові наслідки фіктивного та удаваного правочину?

Відповідь обґрунтуйте, посилаючись на відповідні статті Цивільного кодексу України.

Завдання 14

Ознайомтесь зі змістом глави 16 «Правочини», гл. 54, 55, 60, 71, 85 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і виконайте таке завдання: Пилипенко позичив у Ковтуна 30 тис. грн і придбав у селищі Клавдієво Київської області житловий будинок. Через три місяці Пилипенко подарував Ковтуну мопед. І ще пізніше Пилипенко потрапив в автомобільну аварію і вирішив скласти заповіт. Які види правочинів були укладені Пилипенком? Яка форма передбачена у Цивільному кодексі для кожного з цих правочинів?

Завдання 15

Ознайомтесь зі ст. 30 — 32, 221, 242 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і виконайте таке завдання: Вірші, які були написані 13-річним Анатолієм Волковим, ввійшли до збірника віршів і були опубліковані, за що він отримав авторський гонорар у розмірі 3 тис. грн. На ці гроші Волков придбав дорогий мобільний телефон. Батьки Анатолія вважали, що він нерозумно витратив гроші і такий дорогий телефон йому непотрібен, тому віднесли телефон назад у магазин з вимогою прийняти його назад. Директор магазину відмовився задовольнити вимогу батьків, оскільки з розмови з хлопцем він дізнався, що той купує телефон за власно зароблені кошти, а неповнолітні можуть самостійно розпоряджатися своїм заробітком. Хто правий у цьому спорі? Чи міг Анатолій розпорядитися своїм гонораром? З якого віку особа набуває право розпоряджатися своїм заробітком і за якої умови? Чи змінилася б ситуація, якщо б гонорар Анатолія одержав його батько і, передавши ці кошти сину, дозволив би розпорядитися ними на власний розсуд?

Завдання 16

Ознайомтесь зі змістом гл. 16, 51, 52, 60 «Позичка», § 1 гл. 71 «Позика» і § 2 гл. 71 «Кредит» Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. Складіть порівняльну таблицю щодо цих видів договорів. Визначте, яким є предмет кожного договору; які умови їм характерні. Назвіть істотні умови кожного договору. До 53 яких видів договорів вони належать (односторонні чи двосторонні, реальні чи консенсуальні, оплатні чи безоплатні). Якими за формою повинні бути зазначені договори? Які права та обов'язки покладаються на сторони кожного договору? Визначте правові наслідки порушення умов договору сторонами.

Завдання 17

Ознайомтесь зі змістом гл. 54, 63, 64 77 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і виконайте таке завдання: Директор мережі київських ресторанів звернувся до фермерського господарства, що знаходилося в Полтавській області, з пропозицією укласти договір, відповідно до якого протягом квітня-жовтня фермерське господарство буде передавати ресторану вирощену ним

продукцію (огірки — 500 кг, зелена цибуля — 300 кг, кріп — 300 кг). До якого виду договорів відноситься договір, що пропонує директор ресторанів? Визначте умови такого договору. Яку відповідальність нестиме фермерське господарство, якщо через погодні умови неможливо буде зібрати такий врожай?

Тема 4. Спадкове право.

План практичного заняття

1. Поняття спадкового права.
2. Основні поняття спадкового права: спадщина, спадкоємець, спадкодавець.
3. Особи, що не мають права спадкування.
4. Спадкування за законом, черги спадкоємців за законом.
5. Спадкування за заповітом, заповіт, вимоги до складання заповіту, принцип свободи заповіту, заповіт подружжя, секретний заповіт.
6. Порядок прийняття спадщини, місце прийняття спадщини, час прийняття спадщини

Самостійна робота студентів

Завдання 1

Заповніть таблицю «Черги спадкування за законом»

Відповідно до норм ЦК України впишіть у таблицю спадкоємців, що відповідають чергам спадкування.

Завдання 2

Ознайомтеся зі ст. 30 — 35, 216, 222, 244 — 249, гл. 54, 85 — 87, 89 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і виконайте таке завдання: 17-річна Микитенко, яка проживає в Борисполі, видала своєму чоловікові довіреність на продаж житлового будинку в м. Кременчуку, який вона отримала у спадщину від своєї тітки. Будинок був проданий відповідно до вимог законодавства. Батько Микитенко — Безсонов, який проживає в м. Сургут (Росія), дізнався про продаж будинку і звернувся з позовом до суду про визнання договору купівлі-продажу недійсним у зв'язку з тим, що його донька неповнолітня і тому не мала права видати довіреність і, крім того, він претендує на свою частку спадщини від померлої сестри. Назвіть види правочинів у даній ситуації. Чи мала право Микитенко видати довіреність? Чи має право Безсонов претендувати на частку у спадщині померлої сестри? За якої умови? В якому випадку Микитенко і Безсонов можуть бути спадкоємцями майна померлої? Чи можуть в даній ситуації визнати договір купівлі-продажу недійсним і які в цьому разі будуть правові наслідки? Визначте можливі варіанти вирішення даного спору в суді. Відповідь викладіть у конспекті.

Тема 5. Основи трудового права.

План практичного заняття

1. Трудовий договір: поняття, сторони і зміст.
2. Умови трудового договору. Випробувальний термін.

3. Порядок прийняття на роботу.
4. Права та обов'язки сторін.
5. Контракт – особлива форма трудового договору.
6. Документи, необхідні для укладання трудового договору.
7. Види робочого часу.
8. Види часу відпочинку.
9. Види відпусток.

Самостійна робота студентів

Завдання 1

Написати заяву про надання відпустки.

Завдання 2

Ознайомтесь зі змістом гл. 2 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. і Закону України «Про колективні договори і угоди» від 01 липня 1993. Вирішіть таке завдання: На трикотажній фабриці «Каміла», де працює кількасот працівників, власник за домовленістю з профспілковим комітетом уклав колективний договір і, не довівши його положення до відома працівників, направив на реєстрацію. Чи мав власник на це право? Хто виступає сторонами колективного договору? На яких підприємствах і в якому порядку укладається колективний договір? Відповідь обґрунтуйте посиланнями на відповідні статті законів.

Завдання 3

Ознайомтесь зі змістом розділу 2 Конституції України від 28 червня 1996 р. Визначте, у яких статтях Конституції України закріплено основні принципи правового регулювання відносин у сфері суспільної організації праці. Які статті Конституції України закріплюють основні права і свободи людини і громадянина у сфері організації праці?

Завдання 4

Ознайомтесь зі змістом ст. 21 — 27 і гл. 13 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. Виконайте таке завдання: Студент економічного коледжу В., якому виповнилося 15 років, вирішив влаштуватись на роботу у вільний від навчання час. З цією метою він звернувся до відділу кадрів міського Головоштамту із заявою, в якій просив надати йому будь-яку роботу. Начальник відділу кадрів відмовив В. у прийнятті на роботу, посилаючись на те, що той неповнолітній, а на заяві немає дозволу одного із його батьків. Чи правильно обґрунтовано відмову в прийнятті на роботу? Який порядок прийняття на роботу неповнолітніх існує за чинним законодавством? Відповідь аргументуйте з посиланням на законодавство і викладіть у конспекті.

Завдання 5

Ознайомтесь зі змістом гл. 2 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. і Закону України «Про колективні договори і угоди» від 01 липня 1993 р. № 3356-ХІІ Зобразіть схему, в якій би співвідносилися такі поняття, як «колективний договір», «колективна угода», «генеральна угода», «галузева угода», «регіональна угода».

Завдання 6

Ознайомтесь зі змістом ст. 21 — 31 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р.

Складіть таблицю з двох колонок, у одній з яких вкажіть ознаки трудового договору, в іншій — контракту. Порівняйте ці ознаки і визначте спільні як для трудового договору, так і для контракту. На основі цієї таблиці визначте, чи є контракт самостійним видом договору у трудовому праві, чи він є одним із видів трудового договору.

Завдання 7

Ознайомтесь зі змістом гл. 5 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. і Закону України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 р. Поясніть, які відпустки у поточному році можуть бути надані М., яка працює у цеху фабрики з виробництва лаків і фарб, є вагітною, а останній раз щорічною відпусткою скористалася минулого календарного року. Які статті нормативно-правових актів ви використовували, вирішуючи дане завдання?

Завдання 8

Ознайомтесь зі змістом гл. 5 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. і Закону України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 р. і вирішіть таке завдання: У приватному підприємстві «Руслан» громадянин Д. пропрацював десять місяців, а громадянин Ж. — два роки. Вони обидва звертались з проханням до адміністрації підприємства надати їм відпустку в літній період. При складанні графіка відпусток їм обом було відмовлено у зв'язку з нетривалим строком роботи на даному приватному підприємстві. З посиланнями на нормативні акти дайте відповіді на запитання:

- Коли у працівника виникає право на відпустку?
- Хто має право на відпустку в літній час?
- Чи правомірно відмовлено громадянам Д. і Ж.?

Завдання 9

Ознайомтесь зі змістом гл. 11 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. і Закону України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р. Виконайте таке завдання: Перевіркою, проведеною Інспекцією з охорони праці на заводі «Вулкан», в цеху № 4 виявлено такі недоліки: 1) жінки працюють на роботах зі шкідливими умовами праці; 2) не ведеться облік неповнолітніх працівників; 3) пенсіонери, без їх згоди, залучаються до надурочної роботи; 4) трьом працівникам замість спеціального одягу видали компенсацію; 5) опікуну малолітнього П. було відмовлено в наданні відпустки по догляду за дитиною. З приводу цих зауважень представники адміністрації цеху відповіли, що з їх боку порушень немає. Проаналізуйте ситуацію. Щодо «виявлених недоліків» і з посиланням на відповідні статті Закону України вкажіть, чи дійсно мають місце порушення і які саме.

Завдання 10

Ознайомтесь зі змістом ст. 51, гл. III, XIII, XIV Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. Виконайте таке завдання: 17-літній К., який вступив до університету, висловив бажання працювати. У всіх фірмах, до яких він звертався, його просили працювати повний робочий день, пояснюючи, що навчання і робота не сумісні. К. звернувся до адвоката з проханням роз'яснити його права. Які б роз'яснення надали К. ви? Які саме норми Кодексу законів про працю України ви б використовували, готуючи відповідь для К.?

Завдання 11

Ознайомтесь зі змістом гл. 2 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. і Закону

України «Про колективні договори і угоди» від 01 липня 1993 р. і вирішіть таке завдання: Директор автотранспортного підприємства і голова профспілкового комітету склали і підписали колективний договір, після чого в наказі по підприємству було оголошено про набуття договором чинності. Чи законні дії директора автотранспортного підприємства і голови профспілкового комітету? Який порядок укладення колективного договору?

Завдання 12

Ознайомтесь зі змістом гл. III, IV, V, X Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. та проаналізуйте таку ситуацію: Юрисконсульту підприємства додатково доручили вести роботу з укладення і виконання господарських договорів. Це вимагало чимало часу, оскільки підприємство мало багато постачальників. У зв'язку з цим юрисконсульту доводилося досить часто залишатися після роботи для виконання належним чином покладених на нього зобов'язань. Врешті-решт він підняв перед керівництвом питання про необхідність створення повноцінного юридичного відділу. Керівник відмовив і пояснив, що юрисконсульт — працівник із ненормованим робочим днем. Проаналізуйте ситуацію на основі положень законодавства. Яка ваша думка з цього приводу?

Тема 6. Розірвання трудового договору.

План практичного заняття

1. Підстави розірвання трудового договору.
2. Розірвання трудового договору за ініціативою працівника.
3. Розірвання трудового договору за ініціативою власника.
4. Розірвання трудового договору за ініціативою третьої особи, що не є стороною трудового договору.

Завдання 1

Скласти наказ про звільнення працівника через скорочення штату.

Завдання 2

Ознайомтесь зі змістом ст. 21—241, 31—431 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. і виконайте таке завдання: Оператора заводу «Більшовик» Б. у зв'язку з простоем виробничої лінії було переведено на два місяці на іншу роботу на тому ж підприємстві. Б. відмовився від нової роботи і зауважив, що він оператор, а йому запропонували роботу техника і що на такий строк адміністрація заводу не має права його переводити. За відмову від виконання нових функціональних обов'язків Б. була оголошена догана. Чи правомірні в цьому випадку дії адміністрації заводу? Як у такій ситуації мав вчинити Б.? Відповідь аргументуйте посиланнями на відповідні статті Кодексу законів про працю України.

Завдання 3

Ознайомтесь зі змістом ст. 36 — 44 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. і визначте підстави припинення трудового договору. Укажіть, чи є правомірним розірвання трудового договору з Л., яка працює секретарем на підприємстві:

- якщо вона регулярно викрадає з робочого місця канцелярське приладдя і про це випадково дізнався директор підприємства, який зробив Л. зауваження;
- вона виконує обов'язки, покладені на неї трудовим договором та правилами внутрішнього

трудового розпорядку, але регулярно без поважних причин запізнюється на роботу і з приводу цього до неї застосовувалися заходи дисциплінарного стягнення;

– якщо вона цього бажає, зважаючи на невиконання роботодавцем умов колективного договору. По кожній підставі зробіть посилання на конкретний пункт і статтю Кодексу законів про працю України.

Завдання 4

Ознайомтесь зі змістом гл. 2 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. і Закону України «Про колективні договори і угоди» від 01 липня 1993 р. Державний інспектор, ознайомившись зі змістом колективного договору колективного підприємства, виявив норму, згідно з якою кожний працівник, що порушив трудову чи виробничу дисципліну, буде притягуватися до дисциплінарної та матеріальної відповідальності у вигляді штрафу. Крім того, працівникам, які допустили прогул без поважних причин, буде скорочуватися щорічна відпустка на кількість днів прогулу. Чи відповідає вказана норма чинному трудовому законодавству?

Тема 7. Дисциплінарна та матеріальна відповідальність працівників.

План практичного заняття

1. Трудова дисципліна.
2. Дисциплінарна відповідальність працівників.
3. Обмежена та повна матеріальна відповідальність працівників.
4. Підстави застосування матеріальної відповідальності.
5. Ознаки шкоди, заподіяної підприємству.

Завдання 1

Встановити випадки та підстави повної матеріальної відповідальності працівника:

Керуючись КЗпП та іншими чинними нормативно-правовими актами, визначити поняття та випадки повної матеріальної відповідальності працівника. Встановити коло осіб, що можуть нести повну матеріальну відповідальність на підприємстві. Записати підстави повної матеріальної відповідальності.

Завдання 2

Ознайомтесь зі змістом гл. 9 Кодексу законів про працю України від 10 грудня 1971 р. Вирішіть таке завдання: На речовому складі державного підприємства працювала бригада із семи працівників — один товарознавець, три старші комірники і три комірники. У ході планової ревізії було виявлено недостачу на суму 10 тис. грн. Ніхто з членів бригади добровільно не погодився її покрити. Через це адміністрація підприємства стягнула цю недостачу із заробітної плати працівників у рівних частках, оскільки у них була колективна (бригадна) матеріальна відповідальність. З посиланнями на чинне законодавство дайте відповіді на запитання:

- В яких випадках і ким укладаються письмові договори про повну матеріальну відповідальність? Хто у такому разі має покривати шкоду?
- Який порядок встановлення колективної (бригадної) матеріальної відповідальності?
- У якому випадку і в якому розмірі буде нести відповідальність за заподіяну шкоду бригада?

Тема 8. Основи сімейного права.

План практичного заняття

1. Сім'я за сімейним законодавством.
2. Поняття шлюбу.
3. Умови укладання шлюбу.
4. Перепони для укладання шлюбу.
5. Порядок укладання та припинення шлюбу.
6. Розірвання шлюбу.
7. Шлюбний договір.
8. Немайнові та майнові правовідносини подружжя.
9. Немайнові та майнові правовідносини батьків і дитини.
10. Опіка та піклування.
11. Усиновлення.
12. Патронат.

Завдання 1

Скласти позов про розірвання шлюбу, шлюбний контракт.

Завдання 2

Визначити правові наслідки розірвання шлюбу та визнання шлюбу недійсним.

Розірвання шлюбу та визнання шлюбу недійсним – різні за правовим значенням, а відповідно й правовими наслідками юридичні факти. Користуючись законом, визначте правові наслідки припинення шлюбу шляхом розірвання та визнання шлюбу недійсним.

Завдання 3

В нормах СК України знайти положення, що закріплюють взаємні права та обов'язки подружжя. Виписати їх в таблицю, розділивши на дві групи (майнові та немайнові) із зазначенням номерів статей СК України.

Завдання 4

Ознайомтеся зі ст. 368 — 372 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р., ст. 58 і гл. 8 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р. і виконайте таке завдання: Після 15 років спільного життя подружжя Сverdлов розірвали шлюб. При розподілі майна у судовому засіданні Сverdлова просила визнати за нею право на гонорар чоловіка, який він нещодавно отримав за написання книги. В свою чергу Сverdлов претендував на половину квартири своєї дружини, яка була придбана нею ще до одруження і в якій вони проживали весь час спільного життя. Визначте правовий режим, який характерний для спільного майна подружжя? Дайте повну відповідь. Яке майно є особистою приватною власністю чоловіка та дружини? Чи підлягає воно розподілу між подружжям після розлучення? Чи має право Сverdлова у даній ситуації на гонорар свого чоловіка? Чи має право Сverdлов на частину квартири дружини?

Завдання 5

Ознайомтеся зі ст. 22 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р., ст. 32, 34, § 5 гл. 49

Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і виконайте таке завдання: 17-річна Ігнатенко, взявши шлюб з Морозовим і бажаючи переїхати до чоловіка, вирішила продати квартиру, що перейшла до неї за заповітом бабусі. Квартира була дуже старою, потребувала ремонту і часу на продаж було небагато, тому Ігнатенко погодилась її продати за досить низькою ціною та взяла завдаток. Батьки Ігнатенко були проти такої не вигідної угоди і вимагали розірвати завдаток. Ігнатенко відмовилась і квартиру продала. Її батьки звернулись до суду з вимогою визнати цей договір купівлі-продажу недійсним, оскільки той був укладений їх неповнолітньою дочкою без їх згоди. Чи мала право Ігнатенко брати шлюб? Який обсяг дієздатності вона мала на момент продажу квартири? Що таке завдаток і які наслідки його розірвання? Чи правомірним було укладення Ігнатенко договору купівлі-продажу? Яке рішення має прийняти суд?

Завдання 6

Ознайомтеся зі ст. 41, 51, 64 Конституції України від 28 червня 1996 р., ст. 27, 203, 291, 292, 368, 369 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. і ст. 4, 68, 141, 180, 181 Сімейного кодексу України від 10 січня 2002 р. і виконайте таке завдання: Громадянка Морозова та її колишній чоловік звернулись до нотаріуса з проханням засвідчити досягнуту між ними угоду, відповідно до якої розлучене подружжя взаємно відмовляється від будь-яких вимог з утримання малолітніх дітей, чоловік зобов'язується не претендувати на спільно нажите майно, а дружина — не вступати до нового шлюбу до досягнення дітьми повноліття. Нотаріус відмовився засвідчити таку угоду. Які права людини і громадянина були предметом домовленостей між колишнім подружжям? Чи можуть батьки бути звільнені від виконання обов'язків щодо дітей? Чи є подібна угода правомірною, такою, що відповідає нормам закону та моральним засадам суспільства? Чи правильно вчинив нотаріус?

Тема 9. Кримінальне право.

План практичного заняття

1. Поняття і предмет кримінального права.
2. Загальна характеристика Кримінального кодексу України.
3. Поняття злочину та його ознаки.
4. Види та склад злочину.
5. Кримінальна відповідальність.
6. Поняття і види обставин, що виключають злочинність діяння.
7. Поняття покарання та його мета.
8. Система і види кримінальних покарань.
9. Поняття судимості.
10. Необхідна оборона та крайня необхідність.

Завдання 1

Ознайомтеся зі змістом ст. 3 — 10, 186 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. та охарактеризуйте загальні принципи чинності кримінального закону в просторі. Виконайте таке завдання: Безробітний громадянин України «заробляв» гроші від вчинюваних ним пограбувань. За останнє з таких пограбувань, яке він вчинив у м. Краснодар, Росія, він був затриманий на місці злочину. Як вирішуватиметься питання про відповідальність цього громадянина?

Завдання 2

Що таке злочин? Що таке склад злочину? Ознайомтесь зі змістом ст. 2, 11, 121, 194 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. і дайте кримінально-правову характеристику такій ситуації. Матвієнко, перебуваючи у стані сп'яніння, вирішив покінчити життя самогубством. Для досягнення цієї мети з автобусного депо він викрав порожній автобус, а потім на великій швидкості спрямував його на бетонну стіну. Внаслідок цього Матвієнко дістав тяжкі тілесні ушкодження. Крім того, було пошкоджено автобус, а тим самим автобусному підприємству нанесено матеріальну шкоду у великих розмірах.

Завдання 3

Зверніться до ст. 264 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. і виконайте таке завдання: Громадянин Потапов, який є мисливцем, зберігав удома, у своїй кімнаті, рушницю. Ця рушниця висіла на видному місці на стіні, не високо від підлоги, а кімната не закривалася на ключ. Одного разу, коли Потапова не було вдома, до його кімнати зайшов син, який зняв рушницю і вийшов з нею у двір, де на той час було багато дітей. Бажаючи пограти і не знаючи про те, що рушниця була заряджена, хлопчик жартома, не прицілюючись у конкретну дитину, натиснув на гачок. У результаті цього пострілу загинула 8-річна дівчинка. Чи є у діях Потапова склад злочину? Завдання

Завдання 4

Зверніться до ст. 190, 191, 193 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. і дайте кримінально-правову оцінку ситуації: Касир банку Матюшенко, видаючи гроші Давиденко, переплутав пачки купюр і за фактом видав йому суму грошей, що в 20 разів перевищувала заплановану. Давиденко вирішив не привертати уваги до непорозуміння і привласнив гроші.

Завдання 5

Що таке злочин? Що таке склад злочину? Наведіть та охарактеризуйте елементи складу злочину. Визначте елементи та ознаки трьох окремих складів злочинів, передбачених розділом VII Особливої частини Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р.

Завдання 6

Що таке злочин? Що таке склад злочину? Ознайомтесь зі змістом ст. 112, 121, 202, 203-1, 286, 377 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. Наведіть і охарактеризуйте елементи складів злочинів, передбачених зазначеними статтями.

Які з цих складів злочинів є складними: 1) посягають на два об'єкти; 2) складаються з двох дій; 3) мають дві форми вини?

Завдання 7

Що таке злочин? Що таке склад злочину? Визначте елементи складу злочину. Охарактеризуйте такий елемент складу злочину, як об'єкт. Ознайомтесь зі змістом статей розділу I Особливої частини Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. Які зі злочинів, передбачених розділом I Особливої частини КК України, посягають на два об'єкти?

Завдання 8

Що таке злочин? Що таке склад злочину? Визначте елементи складу злочину. Охарактеризуйте такий елемент складу злочину, як суб'єкт злочину. Ознайомтесь зі змістом статей розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. Визначте суб'єкта та

охарактеризуйте його у кількох (на ваш вибір) статтях розділу VII Особливої частини КК України..

Завдання 9

Що таке злочин? Що таке склад злочину? Визначте елементи складу злочину. Охарактеризуйте такий елемент складу злочину, як суб'єктивна сторона. Ознайомтесь зі змістом статей розділу II особливої частини Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. Наведіть кілька прикладів зі злочинів, передбачених розділом II Особливої частини КК України, які можуть бути вчинені: 1) тільки у формі умислу; 2) тільки у формі необережності.

Завдання 10

Що таке об'єктивна сторона злочину? Що таке причинно-наслідковий зв'язок між діянням і наслідками? Ознайомтесь зі змістом ст. 115 і 121 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і виконайте таке завдання: Під час сварки Бабенко вдарив Корнійчука ножом у праву частину грудної клітини. Корнійчука було доставлено у лікарню, де він помер. Слідством встановлено, що внаслідок ножового поранення у Корнійчука не було пошкоджено жодного з життєво важливих органів, а його смерть у лікарні настала від того, що медсестра помилково ввела йому ін'єкцію з сильнодіючою речовиною. Чи нестиме Бабенко кримінальну відповідальність за смерть Корнійчука? Який злочин, на вашу думку, вчинив Бабенко? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 11

Дайте визначення поняття та ознак суб'єкта злочину. Ознайомтесь зі змістом ст. 18 — 22, 259 і 296 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і виконайте таке завдання: 15-річні учні Романенко та Язов вирішили прогуляти заняття у школі і зателефонували до міліції з повідомленням, що у приміщенні навчального закладу закладено вибухівку. Заняття в школі були скасовані. Рятувальники, які виїхали на місце, вибухівки не виявили. Чи нестимуть учні відповідальність за свої дії? Відповідь викладіть у конспекті. 82

Завдання 12

Ознайомтесь зі змістом ст. 115, 116 Кодексу законів про працю, ст. 15, 24 Закону України «Про оплату праці» і ст. 175 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і дайте кримінально-правову оцінку такій ситуації: Громадянин Дем'янець працював на посаді директора ТОВ «Квітка» і, достовірно знаючи, що за період з грудня 2007 р. по листопад 2008 р. на підприємстві виникла заборгованість із виплати заробітної плати перед працівниками на загальну суму 25 тис. грн, маючи реальну можливість у вказаний період виплатити заробітну плату, безпідставно її не видав, а кошти, що надійшли на підприємство, спрямував на здійснення господарської діяльності підприємства. Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 13

Ознайомтесь зі змістом ст. 24 і 48 Кодексу законів про працю України і ст. 172 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і дайте кримінально-правову оцінку такій ситуації: Громадянин Начальников, будучи приватним підприємцем, використовуючи найману робочу силу, у лютому 2010 р. не оформив трудові відносини з гр-ми Квизликом і Люсьо шляхом укладення з ними письмового трудового договору та не вніс відповідні записи до їх трудових книжок. Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 14

Ознайомтесь зі змістом ст. 209 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і дайте кримінально-правову оцінку такій ситуації: Протягом 2006 — 2007 рр. приватний підприємець Шустро тричі отримав на валютний рахунок у банку кошти на загальну суму 26 500 євро. Ці кошти надійшли від польської фірми, яка придбала у Шустро пиломатеріали і які він контрабандно перемістив через митний кордон України до Польщі. У банку ж Шустро пред'являв підроблені сертифікати про походження лісоматеріалів і виготовлених з них пиломатеріалів. Отримані кошти Шустро витратив на власні потреби і для здійснення підприємницької діяльності. Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 15

Що таке злочин? Що таке стадії вчинення злочину? Ознайомтесь зі змістом ст. 11 — 17 і 185 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і дайте кримінально-правову характеристику такій ситуації: Кошкін із метою вчинення крадіжки з магазину зателефонував сторожу та повідомив йому, що у його квартирі пожежа. Коли сторож побіг додому, Кошкін підійшов до магазину, але крадіжку не вчинив, оскільки в цей час біля магазину перебувала група студентів.

Тема 10. Адміністративне право.

План практичного заняття

1. Поняття і предмет адміністративного права.
2. Джерела адміністративного права.
3. Адміністративні правовідносини, їх структура та особливості. Поняття та види суб'єктів адміністративного права.
4. Адміністративна правосуб'єктність.
5. Державна служба в Україні: поняття, принципи.
6. Види та правовий статус державних службовців.
7. Поняття і методи державного управління.
8. Поняття і види адміністративного примусу.
9. Поняття, ознаки і підстави адміністративної відповідальності.
10. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки.
11. Види адміністративних правопорушень.
12. Мета і види адміністративних стягнень.

Завдання 1

Ознайомтеся із розділами IV, V, VI, VIII, X, XII Конституції України від 28 червня 1996 р., Законом України «Про Кабінет Міністрів України» від 7 жовтня 2010 р., ст. 3, 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р., ст. 1, 2, 13 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р., Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010 (режим доступу: www.rada.gov.ua).

Заповніть таблицю, визначивши, до якої гілки влади належать відповідні органи державної влади. При цьому вкажіть, які конкретні нормативно-правові акти є правовою основою діяльності тих органів виконавчої влади, які ви вказали. Законодавча влада Виконавча влада Судова влада 1)

Верховний Суд України; 2) Кабінет Міністрів України; 3) Верховна Рада України; 4) Господарський суд м. Києва; 5) Рада Міністрів Автономної республіки Крим; 6) Конституційний Суд України; 7) Державна податкова адміністрація України; 8) обласна державна адміністрація; 9) Міністерство внутрішніх справ; 10) обласне управління юстиції; 11) Міністерство оборони України; 12) Київська міська державна адміністрація; 13) Державна митна служба України; 14) Міністерство економічного розвитку і торгівлі України; 15) Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України; 16) Державна служба статистики; 17) Харківський окружний адміністративний суд. Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 2

Ознайомтесь із ст. 185-3, 32 Кодексу України про адміністративні правопорушення України від 7 грудня 1984 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і розв'яжіть таку ситуацію: За порушення порядку під час судового засідання суддя Солом'янського районного суду м. Києва Петренко виніс постанову про притягнення відповідачки Сеннікової до адміністративної відповідальності у вигляді арешту строком на сім діб. У Сеннікової є діти — син Юрій 1991 і дочка Ірина 2006 р. н. Чи правомірно накладене дане стягнення на громадянку Сеннікову? До кого не може бути застосовано адміністративне стягнення у вигляді арешту? Які стягнення можуть бути застосовані за прояв неповаги до суду? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 3

Ознайомтесь зі змістом Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і надайте консультацію громадянину в такому випадку: Громадянин Симонов, перед взяттям участі у конкурсі на заміщення вакантної посади у державному органі, захотів дізнатися, чи надає держава певне соціальне та матеріальне забезпечення державним службовцям. Визначте, які гарантії матеріального та соціального характеру надає держава державним службовцям. На який розмір пенсії може розраховувати службовець після виходу на пенсію? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 4

Ознайомтесь із ст. 91, 92 Конституції України, ст. 1, 4, 9, 10 Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 р., Положенням про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, затвердженим Указом Президента України від 31 травня 2011 р. № 634/2011 (режим доступу: www.rada.gov.ua) і визначте правомірність такої ситуації: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономрозвитку) ухвалило рішення про стягнення додаткового податку з підприємств різних форм власності на всій території України з метою поповнення державного бюджету. Дане рішення почали реалізовувати на місцях. Чи має право Мінекономрозвитку призначати стягнення податків і зборів? Чи можуть інші органи виконавчої влади призначати стягнення податків чи зборів на власний розсуд? Якими нормативно-правовими актами встановлюються податки та збори в Україні? Визначте перелік загальнодержавних і місцевих податків і зборів, встановлених в Україні. Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 5

Ознайомтесь із розділом 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення України від 7 грудня 1984 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua). Як називається даний розділ? Визначте правопорушення, що відносяться до галузі фінансів і підприємницької діяльності. Детально проаналізувавши кілька з цих видів правопорушень, визначте, якими є обов'язкові ознаки кожного з

них та які адміністративні стягнення передбачені за їх вчинення. Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 6

Ознайомтесь із розділом «Основи адміністративного права» підручника «Правознавство» і дайте відповіді на запитання. Відповідно до положень чинного законодавства громадяни України: • купляють побутову техніку в магазинах; • одержують паспорти після досягнення ними 16-річного віку; • укладають контракти при влаштуванні на роботу; • беруть участь у виборах депутатів місцевих рад; • подають скарги на незаконні дії посадових осіб; • продають належне їм нерухоме майно; • відкривають рахунки у банківських установах; • подають позови до суду щодо захисту своїх порушених прав. Визначте, яку сферу відносин регулюють адміністративно- правові норми? Укажіть, в яких випадках виникли адміністративно-правові відносини? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 7

Ознайомтесь зі змістом Закону України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і виконайте завдання з посиланням на конкретні статті цього Закону. Громадянин Росії Іванов одружився з громадянкою України і переїхав жити до Києва. В Росії він працював на посаді заступника начальника окружного управління юстиції, однак був притягнутий до кримінальної відповідальності, у зв'язку з чим і був звільнений з посади. Переїзд до України Іванова був правомірним. Іванов дізнався, що в обласному управлінні юстиції у м. Києві є вакантна посада заступника начальника (державна служба). Іванов подав документи на конкурс. Чи може Іванов бути прийнятий на цю посаду? Хто має право на державну службу в Україні? В яких випадках особа не може бути прийнята чи призначена на посаду в державному органі? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 8

Ознайомтесь із ст. 24, 31, 173 і розділом 31 Кодексу України про адміністративні правопорушення України від 7 грудня 1984 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і виконайте таке завдання: Комсомольський міський суд Полтавської області прийняв рішення про застосування до гр-на Сомова виправних робіт строком на 40 днів за вчинення дрібного хуліганства. Сомов ухилився від виправних робіт. Про це було повідомлено суд, і суддя прийняв постанову про заміну виправних робіт 15 днями адміністративного арешту. Які адміністративні стягнення передбачені за вчинення дрібного хуліганства? Де, яким чином і протягом якого строку відбуваються виправні роботи? Чи має право суддя замінити виправні роботи на адміністративний арешт в даному випадку? Чи правомірне рішення прийняв суддя? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 9

Ознайомтесь зі змістом Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. № 3206 (режим доступу: www.rada.gov.ua). З'ясуйте сутність поняття «корупція» і «корупційне правопорушення». Визначте осіб, які є суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення. Назвіть органи державної влади, що здійснюють діяльність із запобігання та протидії корупції. Які види юридичної відповідальності можуть бути застосовані за корупційні правопорушення? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 10

Ознайомтесь із розділом IV Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р. № 3723

(режим доступу: www.rada.gov.ua) і виконайте таке завдання: Громадянин Суворов, що займає посаду заступника керівника департаменту у міністерстві, зарекомендував себе сумлінним працівником і протягом багатьох років забезпечував відмінну роботу департаменту. Після досягнення ним віку 60 років міністр приймає рішення про призначення його керівником департаменту на 5 років. Який граничний вік перебування на державній службі? Які посади може обіймати державний службовець після досягнення ним граничного віку перебування на державній службі? Чи правомірним було рішення міністра? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 11

Ознайомтесь із розділами IV, V, VI, X, XI, Конституції України від 28 червня 1996 р., ст. 1, 2, 20 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 7 жовтня 2010 р., ст. 1, 2, 13, гл. 2 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 9.04.1999 р., ст. 2, 26, гл. 2 Закону України «Про місцеве самоврядування» від 21 травня 1997 р., статтями 1, 3, 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 р., ст. 2, 6, 7 Закону України «Про Національний банк України» від 20 травня 1999 р., Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010, Положенням про Міністерство фінансів України, затвердженим Указом Президента України від 8 квітня 2011 р. № 446/2011, Положенням про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, затвердженим Указом Президента України від 31 травня 2011 р. № 634/2011 (режим доступу: www.rada.gov.ua). Викладіть схематично систему органів управління в сфері економічної діяльності. Виходячи з положень зазначених нормативно-правових актів визначте, які функції виконують відповідні органи в сфері економіки. Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 12

Ознайомтесь зі змістом Закону України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і виконайте таке завдання з посиланням на конкретні статті цього Закону: Петровченко працює на посаді заступника керівника управління у міській державній адміністрації. Останнім часом у нього виникають непорозуміння особистого характеру з керівником управління. Однак, незважаючи на суто приватний характер сварок, Петровченко відмовляється виконувати розпорядження керівника, що стосуються винятково службової діяльності, і спонукає до бойкоту розпоряджень керівника співробітників управління. Чи правомірні дії Петровченка? У чому він неправий і як має ставитись до розпоряджень керівника управління? Визначте основні обов'язки державних службовців. Чи існують певні обмеження, пов'язані з проходженням державної служби? Які заходи дисциплінарного впливу, передбачені зазначеним Законом, можуть бути застосовані до державних службовців за невиконання чи неналежне виконання своїх службових обов'язків? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 13

Ознайомтесь із ст. 12, 34, 35, 178, 180 Кодексу України про адміністративні правопорушення України від 7 грудня 1984 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і виконайте таке завдання: Учень школи № 158 Афонін, 14 років, вживав алкогольні напої разом із дорослими чоловіками і був затриманий у громадському місці в стані алкогольного сп'яніння, що ображає людську гідність. Визначте елементи складу адміністративного правопорушення. Чи є в діях Афоніна склад адміністративного правопорушення? Чи є в його діях обставини, що пом'якшують відповідальність за вчинення адміністративного правопорушення? Які адміністративні стягнення можуть бути накладені на повнолітніх за це правопорушення? Чи є в їхніх діях обтяжуючі обставини?

Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 14

Ознайомтеся зі змістом Положення про Державну службу молоді та спорту України, затвердженого Указом Президента України від 31 травня 2011 р. № 636/2011 (режим доступу: www.rada.gov.ua) та інформацією на офіційному сайті цього органу <http://www.kmu.gov.ua/sport>. Укажіть, які завдання вирішує Держмолодьспорт щодо молоді в Україні. Яким органом координується його діяльність? Які проекти на даний час реалізує Держмолодьспорт? Який молодіжний проект, на ваш погляд, повинен був би реалізувати цей орган виконавчої влади, щоб бути корисним сучасній молодій людині? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 15

Ознайомтеся зі змістом Закону України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і виконайте таке завдання з посиланням на конкретні статті цього Закону: Громадянина Петріву, що перебуває на службі в Оболонській районній м. Києва державній адміністрації, виповнилося 62 роки. Він написав заяву на ім'я керівника свого відділу про продовження строку перебування його на посаді ще на три роки. Начальник відділу йому відмовив. Петрів звернувся зі скаргою на рішення керівника до заступника голови райдержадміністрації. Який граничний вік перебування на державній службі? Чому Петріву відмовлено у продовженні його роботи на посаді? Чи може він бути залишений на державній службі? Яке рішення може бути прийнято щодо Петріву? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 16

Ознайомтеся з Указом Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 9 грудня 2010 р. № 1085/2010, Положенням про Міністерство фінансів України, затвердженим Указом Президента України від 08 квітня 2011 р. № 446/2011, Положенням про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, затвердженим Указом Президента України від 31 травня 2011 р. № 634/2011 (режим доступу: www.rada.gov.ua). До якої категорії органів виконавчої влади за територіальним масштабом діяльності відносяться Міністерство фінансів України (Мінфін) та Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономрозвитку)? Яким органом влади здійснюється координування їх діяльності? Визначте та порівняйте їх основні повноваження в сфері економіки. Чи збігаються сфери їх регулювання та відповідні повноваження? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 17

Ознайомтеся зі змістом Закону України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і виконайте завдання з посиланням на конкретні статті цього Закону: Громадянин України Ковтуненко, який має вищу юридичну освіту та досвід адвокатської діяльності два роки, дізнався, що у районній державній адміністрації є вакантна посада заступника начальника управління праці та соціального захисту населення. Ковтуненко подав документи на конкурс на заміщення цієї посади. Визначте, які шанси є у Ковтуненка. Які вимоги висуваються до осіб, що бажають вступити на державну службу? Які документи у разі позитивного рішення він має подати? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 18

Ознайомтеся зі ст. 12, 13, 24, 24-1, 34, 35, 178 Кодексу України про адміністративні

правопорушення від 7 грудня 1984 р. (режим доступу: www.rada.gov.ua) і виконайте таке завдання: Студенти Вишневецький (17 років) і Сотников (18 років) були затримані працівниками міліції в міському парку відпочинку, де вони розпивали спиртні напої. Начальник райвідділу внутрішніх справ стягнув з кожного штраф у розмірі 100 грн. Чи можуть студенти бути притягнені до адміністративної відповідальності? Які адміністративні стягнення передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення? Які заходи впливу застосовуються до неповнолітніх? Чи є в діях студентів пом'якшуючі чи обтяжливі обставини? Чи правомірні дії начальника РВВС? Відповідь викладіть у конспекті.

Завдання 19

Ознайомтесь із розділом «Основи адміністративного права» підручника «Правознавство» і дайте відповіді на запитання. На ім'я ректора університету надійшли: • заява від випускника школи про допущення його до вступних іспитів; • від методиста навчального відділу заява про надання їй чергової відпустки; • лист з податкової інспекції про результати перевірки університету; • від технічного секретаря заява про звільнення з роботи; • наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України про умови прийому до вищих навчальних закладів. Визначте структуру та особливості адміністративно-правових відносин. Який характер вони мають і чим відрізняються від інших правових відносин? Визначте, в яких випадках виникли адміністративно-правові відносини. Відповідь викладіть у конспекті.

Питання до екзамену з курсу «Правознавство»

1. Теорії походження держави.
2. Поняття держави та її ознаки.
3. Характеристика внутрішніх і зовнішніх напрямків діяльності (функцій) держави.
4. Поняття та види форми правління, форми державного устрою, форми державно-правового режиму (класифікація держав за їхньою формою).
5. Поняття та функції права.
6. Загальна характеристика основних галузей права України.
7. Структура права.
8. Структура норми права.
9. Характеристика джерел права як зовнішньої форми його виразу.
10. Поняття конституційного права. Джерела конституційного права.
11. Конституційно – правовий статус людини і громадянина в Україні.
12. Конституційно – правові основи організації і здійснення державної влади в Україні (Верховна Рада України, Президент України, виконавча влада в Україні.)
13. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні.
14. Поняття, принципи, функції і система цивільного права України. . Загальна характеристика цивільного законодавства.
15. Суб'єкти та об'єкти цивільних правовідносин.
16. Громадяни як суб'єкти цивільно правових відносин. Правоздатність та дієздатність громадян.
17. Визнання громадянина безвісно відсутнім.
18. Поняття юридичної особи.
19. Поняття спадкового права. Основні поняття спадкового права: спадщина, спадкоємець, спадкодавець.
20. Особи, що не мають права спадкування.
21. Спадкування за законом, черги спадкоємців за законом.

22. Спадкування за заповітом, заповіт, вимоги до складання заповіту, принцип свободи заповіту, заповіт подружжя, секретний заповіт.
23. Порядок прийняття спадщини, місце прийняття спадщини, час прийняття спадщини
24. Трудовий договір: поняття, сторони і зміст.
25. Умови трудового договору.
26. Випробувальний термін.
27. Порядок прийняття на роботу.
28. Контракт – особлива форма трудового договору.
29. Документи, необхідні для укладання трудового договору.
30. Види робочого часу.
31. Види часу відпочинку.
32. Види відпусток.
33. Підстави розірвання трудового договору.
34. Розірвання трудового договору за ініціативою працівника.
35. Розірвання трудового договору за ініціативою власника.
36. Розірвання трудового договору за ініціативою третьої особи, що не є стороною трудового договору.
37. Трудова дисципліна.
38. Дисциплінарна відповідальність працівників.
39. Обмежена та повна матеріальна відповідальність працівників.
40. Підстави застосування матеріальної відповідальності. Ознаки шкоди, заподіяної підприємству.
41. Поняття шлюбу. Умови укладання шлюбу.
42. Перепони для укладання шлюбу.
43. Порядок укладання та припинення шлюбу.
44. Розірвання шлюбу. Шлюбний договір.
45. Немайнові та майнові правовідносини подружжя.
46. Немайнові та майнові правовідносини батьків і дитини.
47. Опіка та піклування. Усиновлення. Умови усиновлення. Тайна усиновлення..
48. Поняття і предмет кримінального права. Загальна характеристика нового Кримінального кодексу України.
49. Поняття злочину та його ознаки.
50. Види та склад злочину.
51. Кримінальна відповідальність.
52. Поняття і види обставин, що виключають злочинність діяння.
53. Поняття покарання та його мета. Система і види кримінальних покарань.
54. Необхідна оборона та крайня необхідність.
55. Поняття і предмет адміністративного права. Джерела адміністративного права.
56. Адміністративні правовідносини, їх структура та особливості.
57. Поняття та види суб'єктів адміністративного права.
58. Державна служба в Україні: поняття, принципи.
59. Види та правовий статус державних службовців.
60. Адміністративне правопорушення: поняття, ознаки. Види адміністративних правопорушень. Мета і види адміністративних стягнень.

Список рекомендованих джерел

1. Верховна Рада України [Електронний ресурс] : офіційний веб-сайт / Верховна рада України; Управління комп'ютеризованих систем. – К. : Верховна Рада України, 1994. – Веб-сайт.– Режим доступу : <http://rada.gov.ua>– Мова укр., рус., англ. – Дата останнього доступу : 8.06.2014. – Назва з екрану.
2. Щербина В. С. Господарське право : підруч. / В. С. Щербина. – К. : Юрінком-інтер, 2012. – 350 с.
3. Несинова С. В. Господарське право України : навч. посіб. / С. В. Несинова. – К. : Юрінком-інтер, 2012. – 420 с.
4. Кириченко В. М. Правознавство : навч. посіб. / В. М. Кириченко — К., 2007. – 435 с.
5. Капиленко О. П. Правознавство : навч. посіб. / О. П. Капиленко , Ю. І. Римаренко – К., 2007. – 397 с.
6. Цивільне право України : підруч. / за ред. В. Дзери та Н. Кузнецової – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 350 с.
7. Осіпов А. В. Трудове право України : навч.-метод. посіб. / А. В. Осіпов – Ніжин, 2013. – 294 с.
8. Прокопенко В. І. Трудове право України : підруч. / В. І. Прокопенко – : Консум, 2014. – 455 с.
9. Бойко М. Д. Трудове право України : навч. посіб. / М. Д. Бойко – К. : Олан, 2012. – 285 с.
10. Александров Ю. В. Кримінальне право України. Загальна частина : підруч. / Ю. В. Александров , В. І. Антипов , М. В. Володько — К. : Правові джерела, 2012. – 480 с.
11. Матишевський П. С. Кримінальне право України. Загальна частина : підруч.[для студ. юрид. вищ. навч. закладів і ф-тів] / П. С. Матишевський — К. : А. С. К, 2013. – 345 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

ПРАВознавство

методичні рекомендації до виконання практичних завдань для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» напряму 6.030502 «Економічна кібернетика», спеціальностей 073 «Менеджмент», 281 «Публічне управління та адміністрування» денної форми навчання

Укладач: **Гусенко** Анжела Анатоліївна

Формат 60x84 1/16. Підписано до друку 31.01.2018 р.

Папір офісний ум. друк. арк. 2,1. Тираж 25 прим.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 29.02.2013 р.

